

МОНГОЛ УЛСЫН НИЙГЭМ, ЭДИЙН ЗАСГИЙН ӨНӨӨГИЙН БАЙДЛЫН ТОЙМ

/2016 оны жилийн эцсийн байдлаар/

Д.Халиун

“Монгол Улсын нийгэм, эдийн засгийн өнөөгийн байдал” товч мэдээллийг бэлтгэхдээ Монгол Улсын Үндэсний статистикийн хорооны “Монгол Улсын нийгэм, эдийн засгийн байдал” /2016 оны жилийн эцсийн байдлаар/ статистикийн бюллетень болон Статистикийн мэдээллийн нэгдсэн сан, Сангийн яам болон Монголбанк, олон улсын байгууллагаас гаргаж буй тайлан, мэдээг эх сурвалж болгон ашиглав.

НИЙГМИЙН ҮЗҮҮЛЭЛТ

Монгол Улсын хүн амын **дундаж наслалт** 2015 оны байдлаар 69.09, эрэгтэйчүүдийн дундаж наслалт 66.02, эмэгтэйчүүдийн дундаж наслалт 75.84 байна. Эрэгтэй эмэгтэйчүүдийн дундаж наслалтын хоорондын ялгаа их буюу 9.82 жил байгаа юм. Дээрх үзүүлэлтийг 15 жилийн өмнөх дүнтэй харьцуулбал хүн амын дундаж наслалт 6.7 насаар нэмэгдсэн байна. 2000 онд эрэгтэйчүүдийн дундаж наслалт 60.43, эмэгтэйчүүд дунджаар 66.13 насалдаг байж.

Ажилгүйдлийн түвшин 2016 оны II улирлын байдлаар 10.4 хувьтай байсан бол 2016 оны эцсийн байдлаар 9.4 хувьтай гарсан байна.

2016 оны жилийн эцсийн байдлаар аж ахуйн нэгж байгууллагын ажиллагчдын **дундаж цалин 884.29 мянган төгрөг** байна. Энэ нь өмнөх оны мөн үеийнхээс 47.4 мянган төгрөгөөр нэмэгдэж, өмнөх улиралтай харьцуулахад 3700 төгрөг буурсан байна.

Хүснэгт 1. Нийгмийн даатгал, халамж

	2015 I-IX	2016 I-IX	2016/XII
Нийгмийн даатгалын сан			
Орлого, тэрбум төг.	1044.5	1303.4	1875.7
Зарлага, тэрбум.төг	1153.5	1276.7	1786.2
Хүний хөгжил сангийн хүүхдийн мөнгө			
Хамрагдсан хүүхэд, мянган хүн	1020.0	1021.1	1021.1
Олгосон тэтгэмж, тэрбум төг.	184.1	159.4	197.9
Нийгмийн халамжийн тэтгэвэр, тэтгэмж			
Хамрагдсан хүн, мянган хүн	192.6	250.6	277
Олгосон тэтгэвэр, тэтгэмж, тэрбум төг.	109.2	112.5	154.8

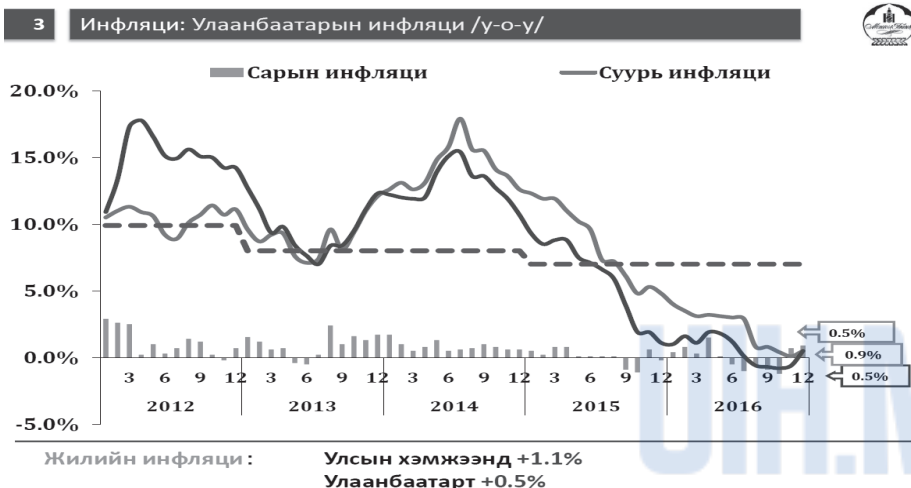
Нийгмийн даатгалын сангийн орлого 2016 онд 1875.7 тэрбум төгрөг болж, өмнөх оноос 375.4 (25.0%) тэрбум төгрөг, зарлага 1786.2 тэрбум болж, өмнөх оноос 225.8 (14.5%) тэрбум төгрөгөөр тус тус өссөн байна. Нийгмийн даатгалын сангийн орлого 2016 онд өмнөх оноос 375.4 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдэхэд тэтгэврийн даатгалын сангийн орлого 247.7 (23.9%) тэрбум төгрөг, эрүүл мэндийн даатгалын сангийн орлого 77.3

(31.0%) тэрбум төгрөгөөр өссөн нь голлон нөлөөлсөн байна. Нийгмийн даатгалын сангийн зарлага 2016 онд өмнөх оноос 225.8 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдэхэд тэтгэврийн даатгалын сангийн зарлага 120.2 (9.9%) тэрбум төгрөг, эрүүл мэндийн даатгалын сангийн зарлага 68.1 (33.2%) тэрбум төгрөг, ажилгүйдлийн даатгалын сангийн зарлага 15.7 (67.2%) тэрбум төгрөгөөр өссөн нь голлон нөлөөлсөн байна.

ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮЗҮҮЛЭЛТ

2016 оны 12-р сарын эцэст нийт **мөнгөний нийлүүлэлт** 12 их наяд төг. болж, өмнөх жилээс 19.2 хувиар, өмнөх сараас 361.9 тэрбум төгрөг буюу 3.1 хувиар өссөн байна. Үүнд гадаад валютын хадгаламж өмнөх онтой харьцуулахад 107.8 тэрбум төгрөг, төгрөгийн хадгаламж 172.3 тэрбум төгрөг, төгрөгийн харилцах 133.0 тэрбум төгрөг, хадгаламжийн байгууллагаас гадуурх мөнгө 32.0 тэрбум төгрөг болж өссөн нь нөлөөлсөн байна. Валютын харилцах 83.2 тэрбум төгрөгөөр буурсан байна.

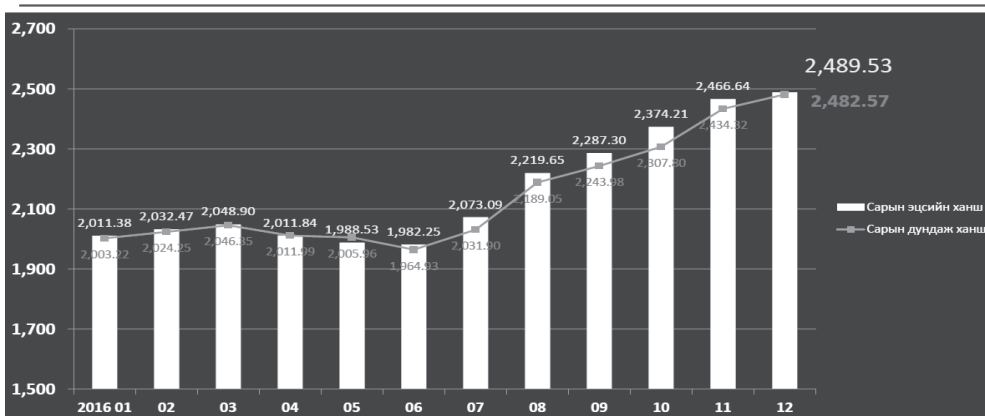
Инфляцийн түвшин: 2016 оны 12-р сард хэрэглээний бараа, үйлчилгээний үнэ өмнөх сараас 0.7 хувь, өмнөх оны эцсээс **1.1 хувиар өссөн** байна. Тус өсөлтөд хүнсний бараа, ундаа, усны бүлгийн үнэ дүнгээрээ 25.2 хувь, хувцас, бөс бараа, гутлын бүлгийн үнийн өсөлт 16.4 хувь, эм, тариа эмнэлтийн үйлчилгээний бүлгийн үнийн өсөлтөөс шалтгаалсан байна.

2016 оны 12-р сард Монголбанкнаас зарласан: Төгрөгийн ам.доллартай харьцах ханшийн дундаж 2482.57 төгрөг болж, өмнөх оны мөн үеэс 24.4 хувиар суларсан үзүүлэлттэй байна. Төгрөгийн юаньтай харьцах ханшийн дундаж 358.73 төгрөг болж, өмнөх оны мөн үеэс 16 хувиар суларсан үзүүлэлттэй байна. Төгрөгийн рубльтай харьцах ханшийн дундаж 40 болж, өмнөх оны мөн үеэс 5.8 хувиар суларсан байна.

10

Валютын ханш: Сарын эцэст ба сарын дунджаар

Ам.долларын сарын дундаж ханш 2016 оны 12-р сард **₮2482.57** Эх сурвалж: Монголбанк байсан нь өмнөх оны мөн үеэс **24.4%** суларсан үзүүлэлт болжээ.

Улсын нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлого, тусламжийн нийт хэмжээ 2016 оны урьдчилсан гүйцэтгэлээр 5852.1 тэрбум төгрөг зарлага, эргэж төлөгдөх цэвэр зээлийн нийт хэмжээ 9519.9 тэрбум төгрөг болж, улсын нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн нийт тэнцэл 3667.8 тэрбум төгрөгийн алдагдалтай гарсан байна. Улсын нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцлийн алдагдал өмнөх оны мөн үеийнхээс 2510.9 тэрбум төгрөгөөр өсөхөд орлого 0.8 хувиар буурч, зарлага 35.6 хувиар нэмэгдсэн нь нөлөөлжээ.

Монгол Улс 2016 онд дэлхийн 157 оронтой худалдаа хийж, гадаад худалдааны нийт бараа эргэлт 8275.3 сая ам.доллар, үүнээс экспорт 4917.3 сая ам.доллар, импорт 3357.9 сая ам.доллар байна. Нийт бараа эргэлтийн хэмжээ өмнөх оны мөн үеийнхээс 191.5 сая ам.доллар буюу 2.3 хувь, үүнээс импорт 439.6 сая ам.доллар буюу 11.6 хувь буурч, экспорт 248.1 сая ам.доллар буюу 5.3 хувиар өссөн байна. **Гадаад худалдааны тэнцэл** 2015 онд 871.8 сая ам.долларын ашигтай гарч байсан бол 2016 онд өмнөх оноос 687.6 сая ам.доллараар нэмэгдэж, **1559.4 сая ам.долларт** хүрчээ.

Эрдэс бүтээгдэхүүн, үнэт, хагас үнэт чулуу, металл гоёлын зүйлсийн экспорт нийт экспортын 86.3 хувийг эзэлж байгаа бол импортын 54.8 хувийг эрдэс бүтээгдэхүүн, машин тоног төхөөрөмж, цахилгаан хэрэгсэл, тээврийн хэрэгсэл, тэдгээрийн эд ангийн импорт эзэлж байна.

Дэлхийн зах зээл дээрх 1 унц алтны дундаж үнэ 2016 оны 12 дугаар сард 1,150 ам.долларт хүрч, өмнөх оны мөн үеэс 7.7%-аар өссөн бол өнгөрсөн сараас 6.7%-аар буурчээ. “А” зэрэглэлийн цэвэршүүлсэн зэс болон төмрийн хүдрийн үнэ тайлант сард харгалзан 5,660, 80 ам.долларт хүрч өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад зэс 22%-аар, төмрийн хүдэр

97%-аар, өнгөрсөн сартай харьцуулахад харгалзан 4%, 10%-аар тус тус өссөн байна. Чулуун нүүрсний экспортын хилийн үнэ 12 дугаар сард 55 ам.долларт хүрч, өмнөх оны мөн үеэс 87.0 %-аар, өмнөх сараас 13.2%-аар тус тус нэмэгдэв. Moody's /2016.11.18/²⁸

МОНГОЛ УЛСЫН ЗЭЭЛЖИХ ЗЭРЭГЛЭЛ

Агентлаг	S&P /2016.08.19/	Moody's /2016.11.18/ ²⁸	Fitch /2016.11.22/
Үнэлгээ	B-	Caa1	B-
Ирээдүйн төлөв	тогтвортой	тогтвортой	тогтвортой

2016 оны 8-р сарын 19-нд “Standard & Poor’s” агентлаг Монгол Улсын урт хугацааны зээлжих зэрэглэлийг B-болгон бууруулсан.

2016 оны 8-р сарын 26-ны өдөр Moody’s агентлаг Монгол Улсын урт хугацааны зээлжих зэрэглэлийг B2-оос B3 болгон бууруулсан бөгөөд гадаад валютын нөөц багассан, актив хөрөнгийн хөрвөх чадвар суларч, төсвийн алдагдал өндөр байгаатай холбон тайлбарлажээ. Харин мөн оны 11-р сарын 18-нд зээлжих зэрэглэлийг дахин бууруулж Caa1 болгосон бөгөөд тус агентлагийн шинжээчид Монгол Улсын зээлжих зэрэглэлийг бууруулсан шалтгаанаа Засгийн газрын ирэх хоёр жилд төлөх ёстой гаад зээлийнхээ хүүг барагдуулж чадах, эсэх нь тун эргэлзээтэй хэмээн тайлбарлажээ. Caa1 зэрэглэл нь “санхүүгийн чадамж муу, эрсдэл өндөр” гэх ангилал юм.

2016 оны 11-р сарын 22-ны өдөр “Fitch” агентлаг Монгол Улсын зээлжих зэрэглэлийг “B” үнэлгээнээс “B-“ болгон бууруулсан. Ингэхдээ “Монгол Улсын төсвийн алдагдал, бондын төлөлт болон эдийн засгийн өсөлт муу, байнга буурсан үзүүлэлтэй. Төгрөгийн ханшийн сулрал нөлөөлсөн” гэж тайлбарлажээ.

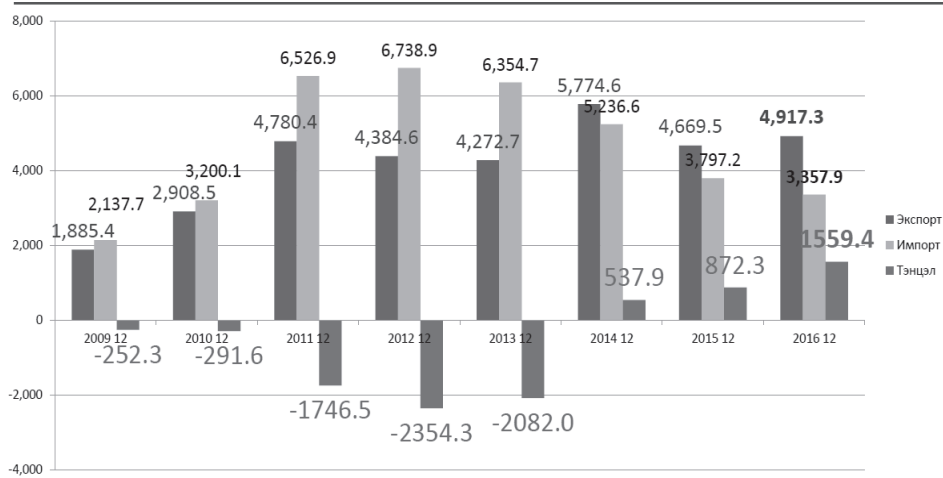
Нийгэм, эдийн засгийн үзүүлэлтүүд (2016/IX-2017/I)

Үзүүлэлт	2016/IX	2017/I
Хүн ам, сая	3.06	▲3.129
Дундаж наслалт, 2015	69.09	-
Ажилгүйдлийн түвшин, %	10.4	▼9.4

²⁸ https://www.moody's.com/research/Moodys-downgrades-Mongolias-rating-to-Caa1-changes-outlook-to-stable--PR_356806

12

Гадаад худалдаа: Экспорт ба Импорт

Экспорт: БНХАУ 79.3%, ОХУ 1.1%
Импорт: БНХАУ 31.6%, ОХУ 26.2%

Эх сурвалж: Монголбанк

Бодлогын хүү	15	▼ 14
Дундаж цалин, мянган төг.	888.00	▼ 884.29
Хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээ	192.00	▲ 240.00
Инфляцийн түвшин, %	-0.1	▲ 1.1
ДНБ өсөлт, %	1.4	▼ -1.6
Нэг хүнд ногдох ДНБ, мянган төг., 2015 ²⁹	7,642.9	-
Нэг хүнд ногдох ДНБ, ДБ-ны Атласын аргаар, ам доллар	4,182.0	-
Улсын төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцэл, тэрбум төг.	-2051.7	▲ -3667.8
Гадаад худалдааны нийт тэнцэл, сая ам.доллар	884.8	▲ 1559.4
Хүний хөгжлийн индекс, HDI 2015, 188 орноос 90-т ³⁰	0.727	-
Дэлхийн өрсөлдөх чадварын индекс	3.81	▼ 3.84
Бизнес эрхлэлтийн индекс ³²	67.31	▼ 68.15
	144 орноос 98-т	140 орноос 104-т ³¹
	189 орноос 62-т	190 орноос 64-т

Авлигын төсөөллийн индекс, оноо ³³	39 168 орноос 72-т /2015/	▲ 38 176 оноос 87-т ▼ /2016/
<i>Төрийн албан хаагчдын тоо</i> /2016.01.01/ ³⁴	186458	Тооллого явагдаж
Төрийн улс төр	3092 - 1,66%	байгаа ба дүн
Төрийн захиргаа	19687 - 10,56%	2017.03.01-нд
Төрийн тусгай	35736 - 19,17%	нэгтгэгдэж гарна
Төрийн үйлчилгээ	127943 - 68,61%	
<i>Валютын ханш</i>		
1 USD	2243.9	▲ 2482.57
1 RMB	336.29	▲ 358.73
1 RUB	34.81	▲ 40

UIH.MN
СУДАЛГААНЫ САН

²⁹ <http://1212.mn/statHtml/statHtml.do>

³⁰ <http://hdr.undp.org/en/countries/profiles/MNG>
<http://hdr.undp.org/en/countries/profiles/MNG>

³¹ <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2015-2016/economies/#economy=MNG>

³² <http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/mongolia/~media/giawb/doing%20business/documents/profiles/country/MNG.pdf>

³³ <https://www.transparency.org/country/>

³⁴ <http://www.csc.gov.mn/s/47/121>